

VAKBEWEGING EN CORPORATIEVE GEDACHTE

Rede, uitgesproken door Prof. Dr. Hugo Sinzheimer
op de negende studieconferentie voor Hoofdbesturen
van moderne vakbonden op 14 en 15 November 1935

De bestaande crisis is niet slechts een voorbijgaande crisis van het heersende productiesysteem, maar een crisis van het fundament, waarop dit systeem rust. Dit fundament is, zoals men weet, het beginsel van de economische vrijheid. Dat zou betekenen, dat er voor de economische werkzaamheid van den enkeling geen grenzen mogen bestaan, dat deze vrijheid zichzelf beperkt, daar zij automatisch het aanbod aan de bestaande behoefte aanpast en op deze wijze de „harmonie van de belangen” tot stand brengt, welke, wanneer men de „natuur der dingen” zijn vrije loop zou laten, vanzelf zou ontstaan. Op het ogenblik zien wij echter algemeen, dat geen van deze opvattingen in de werkelijkheid meer opgaat. Onder de heerschappij van het vrijheidsbeginsel zijn beperkingen voor den enkeling ontstaan, welke niet slechts het gevolg zijn van de classescheiding, maar ook geleid hebben tot de vorming van allerlei monopolies, welke belangrijke levensgebieden van de volkeren bestrijken. Tegenwoordig wordt niet meer alleen van socialistische zijde op dit tegendeel van de economische vrijheid gewezen. Ook het grote sociale program van de Encycliek *Quadragesimo Anno*, welke in het jaar 1931 verscheen, spreekt over de onverdraaglijk geworden „economische dictatuur, die in de laatste tijd voor de vrije concurrentie in de plaats is getreden”. Er zullen zonder twijfel tegenwoordig slechts weinigen zijn, die in ernst verdedigen, dat het vrije spel van de economische krachten het beste de economische behoeften bevredigen kan. De bestaande economische crisis is niet terug te voeren op een gebrek, maar integendeel op een overvloed van bevredigingsmiddelen, welke de weg naar de te bevredigen individuen niet meer vinden.

Overigens kan het niet de taak van de maatschappelijke samenleving zijn, zich blindelings over te geven aan de „natuurlijke” loop van de dingen, maar moet er integendeel naar gestreefd worden door passende organisatie van de maatschappelijke krachten de „natuurkrachten” te weerstaan, daar

immers alle cultuur daarop berust, dergelijke krachten, wanneer deze werkelijk bestaan, in dienst te stellen van menselijk-zinnvolle doelstellingen. Houdt men deze werkelijkheid in het oog, dan blijkt inderdaad: het beginsel van de bestaande economische ordening heeft zijn regulerende kracht verloren. Het draagt de krachten voor een innerlijke regulering niet meer in zich.

De corporatieve gedachte is een poging, een nieuw beginsel voor de bouw van het economisch leven te vinden. In de plaats van het private economische willen moet een corporatief willen treden dat de wil van den enkeling bindt. De corporatieve idee omvat echter meer. Zij streeft niet slechts naar een hervorming van het economische leven, maar ook van de Staat. Ook in de Staat moet de vorming van de wil der staatsgemeenschap niet meer afhankelijk zijn van den enkeling, maar van corporatieve groeperingen. Ik zal hier op de politieke kant van de corporatieve gedachte niet verder ingaan. Dat vormt een onderwerp apart. Ik beperk mij tot de economisch-organisatorische zijde, waar toch ook op het ogenblik practisch haar zwaartepunt ligt.

De eerste indruk, welke wij van de corporatieve idee krijgen, wanneer wij haar nader beschouwen, is dat er niet één opvatting omtrent de corporatieve idee bestaat, maar meerdere en dat deze opvattingen sterk van elkaar verschillen.

De oorspronkelijke conceptie van de corporatieve idee in de moderne tijd ligt in het *syndicalisme*. Dit omvat revolutionaire en reformistische stromingen. Maar hoezeer deze beide stromingen ook van elkander verschillen, toch raken zij elkaar in het ene punt, waar zij de Staat afwijzen en deze uit het maatschappelijke leven trachten uit te schakelen. In het kamp van het syndicalisme zijn de scherpste aanklachten tegen de parlementaire democratische Staat ontstaan, echter niet alleen tegen deze Staat, maar tegen de Staat in het algemeen. Het syndicalisme ontkent, dat de Staat in staat zou zijn de tegenstellingen in het maatschappelijk leven op te heffen en de vrijheid van de mens te grondvesten. Volgens deze opvatting kan een nieuwe maatschappelijke ordening slechts door „directe actie” van de maatschappelijke krachten zelf tot stand komen. Volgens de radicale richting van het syndicalisme, zoals b.v. G. Sorel die vertegenwoordigde, kan deze actie slechts een gewelddadige, van de organisaties der arbeidersklasse uitgaande actie zijn. Volgens de reformistische richting, zoals die b.v. tot uiting komt in de werken van Paul Boncour, Maxime Leroy, Georges Gurvitch, bestaat het syndicalistische ideaal daaruit, dat naast de Staat een nieuwe gemeenschap moet ontstaan (een

„corps social”), waarin de krachten van verschillende economische groepen vrij een eigen gemeenschapswil doen ontstaan, waaraan de enkeling onderworpen is. Ook volgens deze opvatting blijven de arbeidersverenigingen de leidende macht. Maar de andere organisaties, welke daarnaast bestaan, moeten niet uitgeschakeld worden. De historische oorsprong van deze stroming is duidelijk zichtbaar. Dat is de collectieve arbeids-overeenkomst. Wat daardoor voor de arbeidsverhouding bereikt werd, moet door uitbreiding van de grondgedachte worden uitgedragen op het gehele gebied van het economisch leven. Hierbij denkt men geenszins alleen aan groepsorganisaties van werkgevers en werknemers. Men denkt ook aan verbruikersorganisaties, welke zullen worden opgenomen in het systeem van een vrije sociale zelfbeschikking. Wij horen hier de oude stem van het liberalisme. Zij heeft slechts een nieuwe klank. Het is niet meer de individuele, maar de collectieve vrijheid, die tot de „harmonie van de belangen” moet leiden.

Het *fascisme* heeft de corporatieve gedachte ontleend aan de syndicalistische gedachtenwereld, maar heeft deze gedachte geheel vervormd, ja in haar tegendeel doen verkeren. Mussolini was niet voor niets een leerling van Sorel. Tegelijkertijd was hij een Italiaan, in wien de idee van de absolute macht van de Romeinse staat op romantische wijze herleefde. Houdt men hierbij in het oog, dat hij een geboren opportunist is, die de heersende machten de nodige concessies weet te doen, dan begrijpt men hoe de corporatieve gedachte onder Mussolini's handen in Italië haar intocht hield. Ik herinner hierbij in het kort aan het fascistische schema¹⁾: werkgevers en werknemers staan tegenover elkaar in gescheiden vakverenigingen, welke weer in centrale organisaties worden samengebracht; boven de vakverenigingen ontstaan voor de aparte beroepstakken de corporaties, waarin vertegenwoordigers van de vakverenigingen eenparig zitting hebben; de corporaties zijn verenigd in een nationale corporatieve raad, welke een centrale raad als executief orgaan heeft; dit gehele systeem ressorteert onder een speciaal corporatie-ministerie. Het fascisme geeft uitdrukking aan de syndicalistische gedachte, dat de economische wil van den enkeling in een corporatief verband gebonden moet zijn. Dit corporatieve verband is echter niet onafhankelijk ten opzichte van de Staat, maar gebonden aan de staatsmacht en aan de wil van

¹⁾ De belangrijkste bepalingen zijn te vinden in *Die Internationale Gewerkschaftsbewegung*, uitgave van het I.V.V., 1934, no. 1-4, blz. 22 e.v.

de fascistische partij. Het wezenlijke van de fascistische corporatieve gedachte is dat de corporatie een orgaan is van de Staat, welke door de corporatie zijn macht uitoefent. De collectieve vrijheid, welke het syndicalisme als voorwaarde aanneemt, is in het fascisme door de Staat „geannexeerd”. Daarmee is echter ook de vrije bewegelijkheid van de collectieve wil uitgeschakeld. Weliswaar mogen de corporaties ook normen voor de economische verhoudingen en het productiesysteem opstellen en prijzen vaststellen, hoewel steeds slechts onder de voorwaarde, dat de centrale corporatieve raad zijn toestemming verleent en de Minister-president deze normen openbaar maakt (wet van 18 Januari 1934). Maar het bestaande economische systeem zelf wordt door dit alles niet aangetast, integendeel uitdrukkelijk vastgelegd. In de *Carta di Lavoro* van 21 April 1927 staat uitdrukkelijk: „De corporatieve staat beschouwt het particulier initiatief op het gebied van de productie als het werkzaamste en nuttigste instrument voor de behartiging van de belangen van de natie”. Weliswaar staat er dan verder: „Daar de particuliere organisatie van de productie een functie van nationaal belang is, zijn de leiders van de ondernemingen tegenover de Staat verantwoordelijk voor de leiding van de productie”. Maar deze zin is slechts een algemene verklaring, welke, afgezien van genoemde normen, geen rechtsvorm heeft gekregen. Daardoor ontbreekt aan het fascisme geheel het revolutionnair élan, dat van de radicale richting van het syndicalisme uitgaat. Overigens zijn de vakverenigingen volledig aan staatscontrôle onderworpen. Hun statuten moeten van staatswege worden goedgekeurd, de vorming van hun organen kan slechts met staatstoestemming tot stand komen, welke toestemming ieder oogenblik kan worden ingetrokken, zij kunnen op staatsbevel worden opgeheven en stakingen en uitsluitingen zijn verboden. Er is wel voorzien in het afsluiten van collectieve overeenkomsten door de vakverenigingen. Kan men niet tot overeenstemming komen, dan kunnen de corporaties trachten tot een schikking te komen. Wanneer ook deze schikkingspoging geen resultaat heeft, stelt het arbeidsgerechtigde de loons- en arbeidsvoorwaarden vast.

Ook het *solidarisme* grijpt terug op de gedachte van een nieuwe economische ordening. Maar het wil deze nieuwe ordening tot stand brengen noch door verenigingen, welke van de Staat onafhankelijk zijn, noch door verenigingen, welke slechts de staatswil dienen. Het solidarisme streeft naar een „ordening volgens beroepsstanden,” welke de invloed van de Staat niet uitsluit, maar tegelijkertijd de corporatieve zelfstandigheid

erkent. In de Encyclyek *Quadragesimo Anno* zijn voor het eerst de grondslagen voor een dergelijke ordening neergelegd. In het maatschappelijk leven moeten „standen” worden ingevoegd. Deze „standen” moeten allen, die in een zelfde beroep werkzaam zijn, werkgevers zowel als werknemers, omvatten. De beroepsgenoten horen in een dergelijk verband thuis, alleen omdat zij dezelfde maatschappelijke functie uitoefenen. „Immers, evenals zij, die dicht bij elkaar wonen, op ingeving van hun natuur een gemeente gaan vormen, zo vormen ook zij, die eenzelfde beroep of ambacht uitoefenen — hetzij van economische of van andere aard — een gemeenschap of een soort lichaam. Dit is zo vanzelfsprekend, dat velen gewoon zijn te zeggen, dat die gemeenschapslichamen met hun eigen rechten zo al niet tot de wezensbestanddelen, dan toch tot de natuurlijke elementen van de maatschappij behoren”. Wanneer dergelijke beroepsstanden eenmaal in het leven geroepen zijn, blijkt het, dat zij ook gemeenschappelijke belangen hebben. Als gemeenschappelijk belang beschouwt de Encyclyek de gemeenschappelijke aangelegenheden, welke alle beroepsgenoten gelijkelijk aangaan en bovendien de gemeenschappelijke aangelegenheden, welke het algemeen belang van het economisch leven betreffen, dat alle beroepen en beroepsgenoten dienen. Het solidarisme ontkent niet, dat er daarnaast ook particuliere belangen van verschillende groepen in de aparte beroepen bestaan. Hierover moet „afzonderlijk worden beraadslaagd” en „naar omstandigheden een beslissing worden genomen”, daar „bescherming tegen onderdrukking mogelijk moet zijn”. Zulk een speciaal belang van de beroepsstand is ook de regeling van de loons- en arbeidsvoorwaarden. De beroepsstand heeft daarom volgens solidaristische opvatting niet slechts economische, maar ook sociaal-politieke betekenis. Naast de collectieve regeling van het economisch leven wordt ook de collectieve regeling van de arbeidsverhouding een taak van de beroepsstand. De vorming van „vrije verenigingen” moet hierdoor echter niet onmogelijk worden gemaakt. „Evenals de inwoners ener gemeente tot de meest verschillende doeleinden verenigingen op plegen te richten en zij volkomen vrij zijn om daarvan lid te zijn of niet, zo zullen zij, die eenzelfde beroep uitoefenen, onder elkaar eveneens vrije verenigingen vormen voor een doel, dat op een of andere wijze met hun beroep in verband staat... Diezelfde vrijheid om verenigingen op te richten, moet erkend worden, als zij de grenzen der afzonderlijke beroepen overschrijden”. Deze regels uit de Encyclyek gelden zonder twijfel ook voor arbeidersverenigingen. De vraag, welke competenties zij nog zullen bezitten

wanneer het gebied van de collectieve arbeidsregeling naar de beroepsstanden is overgegaan, blijft geheel onopgelost. Het solidarisme meent, in deze veelomvattende corporatieve beroepsregeling het nieuwe ordenende beginsel te hebben gevonden, waar onze tijd naar zoekt. Evenals het de klassenstrijd op de arbeidsmarkt opheffen moet, moet het ook de vrije concurrentie op de warenmarkt terugdringen. De Encycliek drukt dit in beginsel in de volgende twee regels uit: „Vóór alles nu moeten de Staat en alle goede burgers zich dit als doel stellen en hiernaar streven: door bijlegging van de „klassenstrijd”, een eensgezinde samenwerking tussen de „beroepsstanden” in het leven te roepen en te bevorderen. . . . Gelijk de eenheid der menselijke samenleving niet kan steunen op de tegenstelling der „klassen”, zo kan de juiste ordening van het economisch leven niet aan de vrije concurrentie worden overgelaten.”

Tot zover het overzicht over de voornaamste stromingen van de corporatieve gedachte in onze tijd.

Ik zal mij nu bezighouden met de vraag naar de *verhouding van de vakbeweging en de corporatieve idee*. Het schijnt mij toe, dat men in verhandelingen over dit onderwerp tot nu toe te weinig is ingegaan op de ontwikkeling van de gebeurtenissen in Duitsland voordat Hitler aan de macht kwam. En toch zijn juist deze gebeurtenissen bijzonder leerrijk voor de beoordeling van de in de vakverenigingspolitiek heersende opvattingen over pogingen tot organisatie van het economisch leven. Het zij mij daarom veroorloofd, vóór ik op de principiële zijde van het vraagstuk inga, enige korte inleidende historische opmerkingen in aansluiting aan deze gebeurtenissen te maken.

Toen in November 1918 de Duitse weerstand brak en er chaos heerste, waren het de Duitse vakverenigingen, van alle richtingen, welke de eerste stap deden tot wederopbouw van het Duitse economische leven. De 15e November 1918 kwam de grote overeenkomst tussen werkgevers en werknemersorganisaties tot stand, welke een historisch document is en zal blijven. In deze overeenkomst werden de vakverenigingen als de geroepen vertegenwoordigers van de arbeiders erkend, iedere beperking van de vrijheid van vereniging als ontoelaatbaar verklaard, de „gele” vakverenigingen opgeheven en de grondslagen voor een brede collectieve regeling van de arbeidsverhoudingen gelegd.

Tegelijk werd „zur Aufrechterhaltung des Wirtschaftslebens und zur Sicherung der Existenzmöglichkeit der Arbeitnehmerschaft” een arbeidsgemeenschap gesticht, waarvan de basis gevormd werd door de verschillende beroepen, waarin de ver-

tegenwoordigers van de beide organisaties zouden samenwerken. Daarnaast ontstond de z.g. „radenbeweging”, die in het begin radicaal op een volledige verandering van het economisch leven aanstuurde („alle macht aan de arbeiders en soldatenraden”), daarna echter onder de invloed van de vakbeweging de bekende praktisch-reformistische zwenking maakte, zoals die in de grondwet van Weimar is terug te vinden. De grondwet voorzag in een publiekrechtelijke organisatie van het gehele economische leven en wel op beroeps- en territoriale basis. De door de gemeenschap georganiseerde economische zelfbestuursorganen zouden in dienst staan van de beroepsorganisaties, de bedrijfsraden in dienst van de territoriale organisaties, economische districtsraden en de economische rijksraad. (Art. 156, 165 van de rijksgrondwet). Inderdaad werden dergelijke zelfbestuursorganen in het leven geroepen, b.v. in het kolen-, kali- en electriciteitsbedrijf. Ook de bedrijfsraden en de economische rijksraad ontstonden, echter niet de economische districtsraden. Wat ons interesseert is de positie van de vakbeweging tegenover deze „nieuwe organen” in het economisch leven. In het begin liep het bestaan van de vakverenigingen gevaar door de „radenbeweging”. Het revolutionaire „élan” trachtte de traditionele organisaties van de arbeidersklasse terzijde te schuiven. Ondertussen wisten de vakverenigingen zich uit innerlijke noodzaak te handhaven, zonder daarbij de nieuwe vormen en gedachten, welke een grotere planmatigheid in de leiding van het productieproces beoogden, tegen te werken. Het resultaat van deze ontwikkeling vindt men in de genoemde bepalingen van de rijksgrondwet. Volgens deze wordt naar de totstandkoming van een eigen „economische grondwet” in het kader van de democratische staatsvorm gestreefd, tegelijkertijd wordt echter ook de volgende principiële zin opgenomen: „De organisaties van beide zijden en hun overeenkomsten worden erkend”. Deze erkenning heeft een driedelige betekenis gekregen en het lijkt mij belangrijk, deze in het oog te houden:

1. Er wordt principieel een scheiding gemaakt tussen regeling van het economische leven en van de arbeidsverhoudingen. De regeling van het economisch leven moet in de „nieuwe organen” tot stand komen, die van de arbeidsverhoudingen echter bij de vrije organisaties blijven berusten.
2. Voor zover de vakverenigingen zelf „sociale” zelfbestuursorganen, zoals de „arbeidsgemeenschappen” oprichten, moeten deze worden erkend en moet het mogelijk zijn deze op te nemen in de algemene economische organisatie.
3. In de „nieuwe organen” van de publiekrechtelijke econo-

mische organisatie (zelfbestuursorganen van het gemeenschapsbedrijf en raden) moet de invloed van de vrije organisaties gewaarborgd zijn.

De Duitse vakverenigingen zijn vernietigd. Wij willen de vraag bezien, of daarmee ook de in hen aanwezige kiemkracht voor altijd verdwenen is. Dat voert mij tot de principiële beschouwing van ons vraagstuk.

Ik meen, dat het leven van de vakbeweging berust op drie verschillende, toch innerlijk verwante beginselen. Het *eerste beginsel* is een rechtsbeginsel. De vakverenigingen zijn de verdedigers van een nieuw mensenrecht. Het liberale recht kende de mens slechts in zijn abstracte verschijningsvorm, waarin alle mensen aan elkaar gelijk zijn. De vraag naar zijn werkelijke sociale bestaan, waarin de oorzaak van de ongelijkheid lag, bestond in het recht niet. Het sociale recht beschouwt de mens in zijn werkelijke bestaan. Het wil de mens niet slechts een abstracte vrijheid, maar een menswaardig bestaan waarborgen. Een dergelijk recht heeft principieel het staatsingrijpen nodig. Het vrije werken van maatschappelijke krachten alleen, ook al zijn deze verbonden in organisaties, kan de taak van het sociale recht niet vervullen. Het *tweede beginsel* is een sociaal beginsel. De positie van de mens in de maatschappij hangt niet slechts af van zijn rechten, maar ook van de maatschappelijke macht, waarover hij beschikt. De arbeider kan maatschappelijke macht slechts in collectief verband bezitten in de collectieve wil, welke daaruit ontstaat. Iedere verzwakking van dit verband en van deze wilsvorming verzwakt de krachten, welke de bescherming van de belangen van den arbeider dienen. Daarom is de sociale vrijheid van den arbeider niet slechts daaraan gebonden, dat hij georganiseerd is, maar ook daaraan, dat de organisatie in staat is om haar macht voor hem te doen gelden. Het *derde beginsel* is een economisch beginsel. De regeling van de arbeidsverhouding, zoals de vakbeweging die nastreeft, hangt niet slechts af van de wil der tegenover haar staande partijen, maar van de algemene economische verhoudingen, welke in het land en in de wereld bestaan. Daarom kan de vakbeweging niet meer slechts letten op de regeling van de arbeidsverhoudingen, maar moet zij haar blik ook richten op de ordening van het economisch leven. Boven alle belangen van enkelingen en groepen uit moet zij een ordening van het economisch leven nastreven, welke het maatschappelijk doel van de productie veilig stelt en daarmee niet slechts mogelijk maakt dat de regeling van de arbeidsverhoudingen voldoende uitbreiding vindt, maar ook dat deze

op economisch en sociaal gebied naar behoren worden toegerust.

Daarmee is, meen ik, de maatstaf gevonden, welke het mogelijk maakt de verschillende stromingen in de corporatieve gedachte kritisch te bespreken. Het *syndicalisme* is in tegenspraak met het rechtsbeginsel. Daar het de Staat wil uitschakelen bij het tot stand komen van economische ordening en deze uitsluitend wil overlaten aan het vrije spel van groepskrachten, waarborgt het de verwerkelijking van het sociale recht van de mens niet. Het *fascisme* accepteert weliswaar het staatsingrijpen, maar ontwapent tegelijkertijd de arbeidersklasse, door de vrijheid tot collectieve wilsvorming te onderdrukken. Ook stelt het geen geordende economie, maar een politieke beheersing van het economisch leven op de voorgrond. Het komt hiermee in ieder geval met het sociale en economische beginsel van de vakbeweging in strijd.

Bijzondere aandacht verdient het *solidarisme*. Dit erkent het rechtsbeginsel. De gedachte van de „ontproletarisering”, welke de Encycliek verkondigt, kan practisch niet anders worden opgevat dan in de zin van sociaal mensenrecht. Dit mensenrecht wordt als zo belangrijk gezien, dat enkele commentatoren van de Encycliek, zoals b.v. Josef Pieper in zijn boek *Die Neuordnung der menschlichen Gesellschaft*, 1932, de vrijwaring van dit mensenrecht door een verstrekkend arbeidsrecht als voorwaarde voor het tot stand komen van een „ordering naar beroepsstanden” beschouwen. Eenzelfde duidelijkheid bestaat er niet ten aanzien van het sociale beginsel. Wel laat het solidarisme, zoals we zagen, de vrije vorming van arbeidersverenigingen naast deze ordening uitdrukkelijk toe. Maar we zijn er totnog toe niet duidelijk over ingelicht, welke functie deze verenigingen zullen vervullen. Zonder dat blijft de positie van de vakverenigingen in het systeem van het solidarisme onzeker. We moeten er rekening mee houden, dat dit systeem de vrije collectieve regeling van de arbeidsverhoudingen, welke totnog toe de belangrijkste functie van de vakverenigingen was, aan de vakverenigingen wil onttrekken. Het sociale beginsel van de vakbeweging dringt aan op een scheiding van de regeling der arbeidsverhoudingen van de ordening van het economisch leven. Bij de regeling van de arbeidsverhoudingen gaat het om een afwegen van bijzondere belangen, niet slechts in verband met de organisatie van het productieproces, maar ook in verband met de verdeling van opbrengst. Zolang er in het economisch leven particuliere belangen bestaan, zullen ook deze bijzondere belangen bestaan. De partijen op de arbeidsmarkt, waar het solidarisme zich zo scherp tegen keert, kunnen zolang

de leiding van het economisch leven bij particulieren berust en er geen algemene socialistische organisatie van het economisch leven bestaat, niet ophouden te bestaan. Wanneer dit zo is, moet er tegenover de macht aan de ene zijde een georganiseerde macht aan de andere zijde kunnen staan. Dit betekent geenszins, dat er slechts strijd moet bestaan. Regel zal steeds zijn de wil tot overeenstemming en de overeenstemming. Echter zal deze overeenstemming niet berusten op onderdrukking, maar op een schikking van de belangen. Een ordening naar beroepsstanden zonder benadeling van de arbeidersbelangen zal daarom slechts mogelijk zijn, wanneer zij haar taak beperkt tot de organisatie van het economisch leven. Maar ook bij deze beperking tot het economische beginsel blijven er nog vragen over, welke het solidarisme niet beantwoordt. De „nieuwe organen” van het recht van Weimar waarborgden uitdrukkelijk, dat vertegenwoordigers van de vrije organisaties er zitting en stemrecht in hadden. Dit is van betekenis, omdat in de regel de vertegenwoordigers van organisaties een geheel andere kijk op, en meestal ook een geheel andere scholing in economische zaken bezitten dan de door de arbeiders vrij gekozen arbeidersvertegenwoordigers in de aparte ondernemingen. Het solidarisme toont niet, dat het een dergelijke invloed van de organisaties in de „beroepsstanden” noodzakelijk vindt. Belangrijker nog is de kwestie van de veiligstelling van het algemeen belang tegenover de georganiseerde groepsbelangen. We weten uit bittere ervaring, dat er bij beroepsorganisaties een natuurlijke tendenz bestaat, hun groepsbelang als het enige en doorslaggevende belang te zien. Wanneer er daarom niet door bepaalde lichamen voorzorgsmaatregelen zijn getroffen, dat de beroepsorganisaties het algemeen economisch belang dienen, dan zullen zij de nieuwe economische ordening niet bevorderen, maar integendeel het gevaar voor het scheppen van nieuwe wanorde in zich dragen. Hier ligt het belangrijkste, het werkelijke probleem van een nieuwe organisatie van het economisch leven door in het leven roepen van „beroepsstanden”. Het solidarisme bevat geen duidelijke oplossing van dit probleem. Wel spreekt de Encycloëdiek erover, dat de openbare macht zorg moet dragen voor het algemeen economisch belang. Iedere aanwijzing, hoe dit zou kunnen gebeuren, ontbreekt echter. Moet de veiligstelling van het algemeen belang slechts bureaucratisch gebeuren? Moet het langs parlementaire weg tot stand komen? Of moet een economisch systeem worden opgebouwd, dat haar bekroning vindt in een met bijzondere macht bekleed centraal orgaan, dat binnen het raam van de Staat zorg draagt voor de regeling van het

economisch leven in het algemeen belang? Al deze vragen blijven in het solidaristische program onbeantwoord. En toch is het concrete antwoord hierop beslissend voor de vraag, of een nieuwe ordening naar beroepsstanden ook een nieuw ordenend beginsel voor het economisch leven betekent en of het daarmee de mogelijkheid voor een overwinning van de bestaande economische crisis van onze tijd kan geven.

Ik wil deze uiteenzettingen niet besluiten, zonder nog een algemene vraag aan te roeren. Ik ben er van overtuigd, dat de corporatieve idee een poging betekent, om in de plaats van het heersende economische beginsel een nieuw ordenend beginsel in te voeren, dat in staat zal zijn de tegenstellingen in het economische leven op te heffen. Is deze idee, vraag ik nu, inderdaad daartoe in staat?

In de corporatieve idee ligt, wanneer men haar verschillende verschijningsvormen even terzijde laat, een juiste grondgedachte. Zij heeft een staatspolitieke en een sociaalpsychologische zijde. Collectieve groeperingen kunnen de Staat ontlasten en tegelijkertijd de deelhebbenden opvoeden tot een ernstige zelfwerkzaamheid in dienst van het algemeen. Maar één ding moet ons ook duidelijk zijn: of daarmee de corporatieve idee de tegenstellingen in de bestaande economische ordening kan opheffen, hangt er van af, of boven de organisaties van de deelhebbenden een economische ordening mogelijk is, welke de kracht bezit alle economische krachten te richten naar één voor het gehele economische leven geldend doel. Daarom moest in het middelpunt van de corporatieve gedachte niet staan de beroepsvereniging als zodanig, maar het geheel van de economische ordening. De corporatieve idee wordt daardoor niet uitgeschakeld. Zij krijgt hierdoor slechts haar werkelijke betekenis en haar innerlijke ordening. Of, zoals ik het zou willen uitdrukken: de beroepsverenigingen hebben geen eigen doel, zij ontleen hun waarde slechts daaraan, dat zij een hoger doel dienen. Daarbij komt nog iets: we mogen, ook al is er een instituut gevonden, dat hiervoor zorgt, de corporatieve idee niet overschatten. Zij kan in een nieuwe economische ordening een belangrijk dienend onderdeel zijn, zij is echter niet de nieuwe ordening zelf. En dat om een eenvoudige reden. De corporatieve idee gaat uit van het economisch leven in de aparte staten. Hierop is zij georiënteerd. Een dergelijke aan de enkele staat gebonden economische oriëntatie sluit het gevaar in zich, dat wij de eigenlijke wortel van de bestaande economische verwarring over het hoofd zien, welke daarin ligt dat het economische leven reeds lang over de grenzen van de staten uitgegroeid is, zonder dat het tot nu toe een aan

deze omvang aangepaste levensvorm heeft gevonden. Het probleem van de nieuwe ordening van het economische leven betreft niet slechts de staten, maar gaat ver daarboven uit. Ieder systeem van ordening, dat met deze feiten geen rekening houdt, kan zonder twijfel hier en daar nuttige dingen tot stand brengen, maar het kan de nieuwe ordening, welke het wil stichten, niet alléén stichten. Boven de corporatieve idee, welke het individualisme van den enkeling aan banden wil leggen, staat de idee van een coöperatieve samenwerking van de staten, welke het individualisme van de staten ondergeschikt moet maken aan een hogere ordeningsgedachte. Als niet alle tekenen ons bedriegen, zijn we bezig de collectieve vrede te organiseren. Op het ogenblik is de taak van de staten echter niet slechts de organisatie van de collectieve vrede, maar ook van de collectieve welvaart. De vijand is niet slechts het nutteloos geworden wapen, maar de afgrijselijkheid van de groeiende ellende temidden van de groeiende rijkdom der volkeren. Zou men de economische sancties, waartoe op het ogenblik besloten wordt, teneinde door het aanwenden van gemeenschappelijke economische middelen een bloedige oorlog te doen beëindigen, niet kunnen zien als een brug, welke voert tot nieuwe mogelijkheden van een gemeenschappelijke economische organisatie, welke de staten ondernemen om aan de ellende van het in onze tijd heersende gebrek tegemoet te komen? Zonder twijfel is dit een toekomstperspectief. Maar de werkelijke praktijk — dat moesten we eindelijk inzien — bestaat uit de perspectieven, welke wij bezitten.

Deze tonen ons het doel, waarnaar wij ons denken en willen moeten richten. Dat doel is hoger en verder dan het doel van de corporatieve idee zijn kan. Wij mogen hierdoor het hogere en verder liggende doel niet uit het oog verliezen.

STELLINGEN.

van Professor H. Sinzheimer.

1. De corporatieve idee heeft een tweeledige betekenis. Dit moet men in het oog houden, wanneer men stelling neemt ten opzichte van de corporatieve idee. In de eerste plaats heeft zij betrekking op een nieuwe *staatsordering*, in de tweede plaats op een nieuwe *maatschappelijke ordening*.
2. Voor zover de corporatieve idee een nieuwe *staatsordering* bedoelt, komt dit tot uitdrukking in de eis van een nieuwe „organische staatsinrichting”, d.w.z. in de vervanging van de parlementaire democratie door een „vertegenwoordiging van beroepsstanden”. De „organische staatsinrichting” moet de parlementaire democratie geheel verdringen of ten minste naast haar een economisch college scheppen, dat uitsluitend zal bestaan uit vertegenwoordigers van de beroepsstanden.
Zij betekent in iedere vorm een gevaar voor de arbeidersbeweging en de algemene politieke ontwikkeling. In een „vertegenwoordiging van beroepsstanden” is de invloed van de arbeidersklasse noodzakelijkerwijze gecontingenteerd en daarmee de mogelijkheid van een werkzame en groeiende beïnvloeding van de wetgeving door de arbeidersklasse sterk verminderd. Bovendien zou een „vertegenwoordiging van beroepsstanden” een vermaterialisering van de politiek bevorderen, welke voor alle gebieden, waarop een bepaalde wereldbeschouwing zich doet gelden, schadelijk zou zijn.
3. Aangaande de corporatieve idee, voor zover deze betrekking heeft op de nieuwe *maatschappelijke ordening*, bestaat er niet één algemeen aanvaarde opvatting. Syndicalisme, fascisme en solidarisme (Encycliek „Quadragesimo Anno”) staan hier tegenover elkaar.
 - a. Het syndicalisme wil de Staat op maatschappelijk gebied vervangen door een vrije samenwerking van de verschillende groepsorganisaties en wil zo een onafhankelijk „corps social” stichten naast het „corps politique”.
 - b. Het fascisme wil integendeel de vrije groepsorganisaties

doen opgaan in corporaties, welke afhankelijk zijn van de wil van de Staat en van de heersende partij.

- c. Het solidarisme wil arbeiders en werkgevers, behorende tot eenzelfde beroep, als gelijkberechtigde personen opnemen in autonome „beroepsstanden” of beroepsverenigingen en wijst daarmee zowel het syndicalisme, dat van gescheiden groepsorganisaties uitgaat, als het fascisme, voor zover dit de autonomie verwerpt, af.

De vakbeweging kan tegenover al deze stromingen haar houding slechts dan bepalen, wanneer zij zich rekenschap geeft van haar *maatschappelijk levensbeginsel* en van de *nieuwe taak*, welke de tegenwoordige sociale ontwikkeling haar stelt.

4. Het sociale ideaal van het liberale tijdperk was de verzekering van de formele mogelijkheid voor ieder individu om vrij te kunnen deelnemen aan het onbelemmerde economische leven. De voornaamste sociale eis van het door de arbeidersbeweging ingeluide nieuwe tijdperk is de *verzekering van het maatschappelijk bestaan* van de werkende mens, belichaamd in een daartoe dienstige nieuwe sociale ordening, welke bewust op de maatschappelijke krachten invloed uitoefent. Voorwaarde voor deze invloed is de collectieve vrijheid en de collectieve macht van de arbeidersklasse. De „vrijheid van organisatie” vindt hierin haar betekenis en rechtvaardiging.

Tot nu toe heeft de vakbeweging er zich in hoofdzaak toe bepaald, deze vrijheid en macht aan te wenden voor de regeling van de arbeidsverhoudingen. Het totstandkomen van een nieuw sociaal arbeidsrecht is het resultaat van haar werkzaamheid.

Onze tijd toont de grenzen van deze werkzaamheid.

De arbeidsverhouding is geen alleenstaand verschijnsel, dat los van het geheel van maatschappelijke verhoudingen bestaat. Of regeling van de arbeidsverhoudingen mogelijk is, onder welke voorwaarden zij mogelijk is, hangt slechts in beperkte mate af van de wil van de beide partijen op de arbeidsmarkt. Economische bestaanszekerheid als gevolg van de regeling van de arbeidsverhouding is gebonden aan de functie van het economisch leven in zijn geheel. Het maatschappelijk levensbeginsel van de arbeidersbeweging kan door ordening van de arbeid alléén niet meer verwezenlijkt worden. *Ordening van de arbeidsverhoudingen is niet mogelijk zonder ordening van het economisch leven.*

5. Zijn de verschillende vormen, welke men de corporatieve idee geeft, dienstbaar aan dit beginsel en aan de vervulling van deze taak?

A. De algehele vrijmaking van een „corps social” van het „corps politique”, zoals het syndicalisme dat wenst, houdt er geen rekening mee, dat een juiste ordening van het economisch leven alleen niet mogelijk is door groepsorganisaties. Zonder bemoeiing van de Staat kan men een dergelijke ordening niet verwezenlijken. Ongetwijfeld moet de sociologische gebondenheid van de Staat hierbij steeds in het oog worden gehouden.

B. De groepsorganisaties tot staatslichamen omvormen, zoals het fascisme dat wil, betekent practisch het *weerloos maken van de arbeidersklasse* ten gunste van de grote kapitalistische ondernemingen. Het fascisme onderdrukt weliswaar de klassenstrijd, maar vestigt daarvoor in de plaats een eenzijdige klasseheerschappij. „Eine Unterdrückung des Klassenkampfes ohne Beseitigung seines realen Fundamentes oder die einfache Ignorierung z. B. ist selbst Klassenkampf” (Josef Pieper, *Die Neuordnung der menschlichen Gesellschaft*, systematische Einführung in die Encyclica „Quadragesimo anno”, blz. 83). Daarbij komt, dat voor het fascisme niet een juiste ordening van het economisch leven op de voorgrond staat, maar het ondergeschikt maken van het economisch leven aan het „politieke prestige”.

C. De verzoening van werknemers- en werkgeversbelangen in beroepsstanden, zoals het solidarisme zich die tot taak stelt, sluit practisch, zoals het Oostenrijkse voorbeeld aantoont, het *gevaar van het fascisme* in zich. De redenen hiervoor zijn de volgende:

a. Het solidarisme scheidt niet voldoende de regeling van de arbeidsverhoudingen van de nieuwe ordening van het economisch leven, daar het ervan uitgaat, dat de vakbeweging in een systeem van „standen” als zelfstandige factor bij de regeling van de arbeidsverhoudingen uitgeschakeld moet worden.

b. Het laat niet uitkomen, of en hoe de vakverenigingen in de totstandkoming van een ordening volgens beroepsstanden betrokken zullen worden.

c. Het wijst er weliswaar op, dat de standen de belangen van het economisch leven moeten dienen, maar geeft deze gedachten geen concrete vorm door een duidelijke aanwijzing van de betreffende instituten.

d. Het laat niet uitkomen, dat voor het wegnemen van de nadelen van de individualistische productiewijze de hoofdzaak niet is een corporatief organiseren van de in eenzelfde beroep werkzamen in beroepsstanden, maar de nieuwe ordening van het economisch leven, dat daarom de solidaristische corporatieve idee slechts van waarde kan zijn, voor zover zij dienstbaar is aan dit hoogste doel.

WOORD VOORAF

In de hierna volgende rede werd vooral gezocht naar datgene wat verenigt. En wel niet ten bate van een bepaalde partij of groep, maar ten bate van ons volk, dat lijdt onder de slagen van de crisis. Samenwerking met een anders georiënteerde groep heeft zijn voor- en zijn nadelen. De kans op aantrekking van oppositionele elementen uit die groep wordt minder groot. Wederzijdse waardering zal echter noodzakelijk de mogelijkheid van keuze volgens *zakelijke* motieven voorbereiden: men zal zich kunnen groeperen om de organisatie, die politiek en sociaal de doelmatigste is.

Uit ervaringen in het buitenland blijkt, dat de Moderne Arbeidersbeweging deze keuze niet heeft te vrezen.

M. v. d. G. v. N.